

*ОСЕЦЬКИЙ В. Л., доктор економічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Україна, м. Київ*

ІННОВАЦІЙНІ ВИМІРИ ІНСТИТУТУ ОСВІТИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Розвиток сучасної цивілізації відбувається в напрямі інтелектуалізації, що підвищує значимість освіти та знання. Освіта є не лише однією з інституцій соціальності, але й системою трансляції знань у реальний сектор економіки. В своїй сутності освіта розширює горизонт модернізації всіх факторів соціально-економічного розвитку, є способом самовідтворення як індивідуальних, так і соціальних практик. Саме в освіті, у момент трансферу знань зростає роль, значення та функції вищих навчальних закладів (університетів, інститутів, шкіл бізнесу тощо), які виступають безпосередніми суб'єктами інноваційної діяльності. Інноваційний характер функціонування системи вищої освіти передбачає посилення економічного потенціалу університетів, підвищення якості кадрового складу та ефективності дослідницької діяльності, комерціалізації та трансферу її результатів. Як наслідок, формується «суспільство сьогодення», а разом з ним – нові умови життя, інноваційні цінності, імперативи поведінки, і, зрештою, смислові орієнтації. Такою смисловою орієнтацією для України в наш час постала інтеграція в європейський соціокультурний і освітянський простір.

Європейський вектор розвитку являє собою складний процес, відповідний інноваційним процесам, які характеризують сучасний світ. Інноваційна укоріненість парадигми структурної трансформації системи вищої освіти в Україні виявляється у таких версіях реформування, які орієнтовані на інтеграційні процеси в Європі. Це передбачає ідею субстанційної єдності (Україна апріорно є частиною Європи), функціональної узгодженості та освітянського конструктивізму (встановлення міри ідентичності символічних систем, які стоять за Болонським процесом та вітчизняною системою освіти і творення нової спільної символічної системи) [1, с. 21].

Проблема європейської інтеграції стосується всіх сфер соціально-економічного життя та їх удосконалення з метою наближення до цивілізаційних стандартів. Пізнавальна та методологічна значущість дослідження інноваційної парадигми

розвитку національної вищої освіти полягає не у ретрансляції заданого ціннісного, когнітивного та ідеологічного змісту, а у створенні необхідних ціннісних регуляторів, від продуктивного застосування яких залежить успіх основних цілей освітнього процесу як на мікро-, так і макрорівні. Важливим, з нашої точки зору, є здатність зазначених регуляторів в їх ціннісній сумісності в контексті глобалізації, в рамках освітньої комунікації долати національні кордони, насамперед у рамках Болонського процесу [1, с. 22].

У межах цієї ситуації суспільство, що ґрунтується на знаннях і усвідомлює себе в такій якості, продукує пошук нової інноваційної парадигми розвитку освіти.

Проблема пошуку інноваційної парадигми освіти є актуальною для кожної країни, в тому числі України. Вироблення інноваційної парадигми – це застосування інноваційних методологій для створення теорії, яка дозволяє орієнтуватися і діяти в мінливому світі. Інноваційна методологія освіти, орієнтована не стільки на передачу знань, які постійно застарівають, скільки на вміння здобувати знання самостійно і надалі – у міру необхідності – навчитися креативному мисленню і впроваджувати нові знання в практику. Саме тому така освіта можливо більш тісно пов'язана з практикою, ніж сформована сьогоднішня освіта. Знання при цьому освоюються відносно вміннь, що виробляються студентами в рамках інноваційних освітніх програм.

Можна з упевненістю сказати, що сьогодні освіта як система отримання знань відстає від реальної потреби сучасної науки і виробництва. Інноваційна ж освіта передбачає навчання в процесі створення нових знань – за рахунок інтеграції фундаментальної науки, навчального процесу та виробництва. У цьому аспекті система інноваційної освіти повинна бути відкрита сучасним науковим дослідженням та сучасній економіці. У навчальному плані інноваційного вишу мають бути присутні такі форми навчання як проектні розробки, тренінги, стажування на виробництві, в науково-дослідних організаціях. Технологічне оснащення навчального процесу має відповідати рівню передової науки. Це означає, що в таких вишах одночасно реалізуються три типи процесів: 1) розробка студентами реальних інноваційних проектів у різних секторах економіки; 2) проведення досліджень фундаментального і прикладного характеру; 3) використання освітніх технологій, що забезпечують студентам можливість вибору навчальних курсів. Необхідно суттєво підняти рівень вишівської науки, забезпечивши її зв'язок з економікою за рахунок розвитку інфраструктури

інноваційної освіти. Інфраструктура інноваційної освіти має не менш важливе значення, ніж виробнича інфраструктура для матеріальних галузей виробництва. У сучасних умовах, коли йдеться про національні пріоритети, серед яких першорядне місце належить освіті, виявлення ролі і значення інфраструктури цієї системи набуває загальнодержавний інтерес, тим більше, коли мова йде про формування суспільства, заснованого на знаннях. Від ступеня розвиненості інфраструктури та її відповідності вимогам всієї системи освіти країни залежить успіх реалізації національних пріоритетів, якими є інноваційна освіта і наука.

Отже, перш ніж вимагати від освіти інновацій, потрібно створити інфраструктуру інноваційної освіти. Інноваційна освіта має стати системою збудників і супроводу професійного саморозвитку та становлення професійної індивідуальності особистості.

Суспільство, в якому знання стають капіталом і головним ресурсом економіки, демонструє необхідність створення адекватної сучасним соціально-економічним умовам багаторівневої неперервної системи креативної інноваційної освіти, кінцевою метою якої є формування культурної, інтелектуально розвиненої, психічно і фізично здорової особистості, стійкої до нестабільних умов і агресивних викликів соціально-економічного середовища. Центральною ідеєю інноваційної освіти є сумнівне усунення невизначеності статусу людини в світлі пізнавальних і діяльнісних практик протягом усього життя, а також виявлення і розкриття все більш глибоких вимірювань її самостійності, нових глибин і масштабів її буття. М. Акопова вважає, що сьогодні інноваційну освіту слід розглядати як «системну сукупність освітніх процесів, заснованих на активному застосуванні новітніх інформаційних та організаційно-педагогічних технологій, що передбачає упровадження теоретичних, практичних та педагогічних інновацій» [2, с. 150]. Специфікою ж інноваційної освіти є формування особистості, яка компетентно, ефективно і креативно актуалізується у всіх сферах суспільного життя.

На сьогодні назріла необхідність у перегляді існуючих методологічних підходів до розвитку інноваційної діяльності в Україні, адаптації відомих, а при необхідності і розробці нових принципів і механізмів інноваційного розвитку економіки, виходячи з існуючих умов. Оновлення методології дослідження моделей економіки в умовах глобалізації обумовлено необхідністю врахування вектора інтеграції України в глобальні інноваційні мережі в умовах динамічно мінливих реалій навколишнього світу.

Тенденції загальноосвітніх процесів свідчать про необхідність переходу від індустріального (мобілізаційного) типу розвитку господарської діяльності до інноваційного типу розвитку, коли інновації, породжувані науковим знанням, стають головним засобом перетворень та розвитку, в тому числі, наукових та університетських комплексів.

В університетах йде активний процес збору та накопичення інформації, розробка нових організаційно-економічних інструментів інноваційного розвитку. У сучасних умовах з'явилася необхідність всебічного осмислення концепції підготовки фахівців з високим рівнем компетенцій на основі інноваційно-орієнтованих навчальних програм.

Для України, яка орієнтується на інноваційний шлях розвитку, життєво важливо дати системі освіти стимул до руху вперед – це і є першочергове завдання нового Закону України «Про вищу освіту» [3], і пріоритетних національних інноваційних проєктів. Для реалізації цього завдання до Закону «Про вищу освіту» та проєктах передбачено кілька взаємодоповнюючих підходів. По-перше, виявлення та підтримка «точок зростання». Держава зобов'язана стимулювати установи й цілі регіони, які впроваджують інноваційні програми і проєкти, заохочувати кращих викладачів, виплачувати премії талановитій молоді, тобто робити ставку на лідерів в освіті і сприяти поширенню їх інноваційного досвіду. Держава повинна заохочувати тих, хто може і хоче працювати, – це стосується як студентів вишів, так і викладачів. Підтримку повинні отримати найбільш ефективні і затребувані освітні практики – зразки інноваційної освіти, що забезпечують процес і професійний успіх.

У принципі, незважаючи на чимало зауважень новий закон України «Про вищу освіту» створює всі необхідні елементи нової моделі освіти, де кожен випускник повинен бути затребуваний сучасною економікою і суспільством. Ключовий результат Закону України «Про вищу освіту» – переорієнтація завдань освіти на максимальну відповідність соціальним та економічним запитам країни. У цьому аспекті освіта розглядається як основа інноваційного розвитку економіки і суспільства, як інструмент переведення країни на інноваційний шлях розвитку. Передбачається, що новий Закон України «Про вищу освіту» стане каталізатором необхідних інноваційних змін в освіті.

Зокрема, накопичений досвід Київського національного університету імені Тараса Шевченка, його науково-освітній потенціал і партнерські відносини з роботодавцями, міжнародні

зв'язки – повинні бути використані при роботі над змістом інноваційних освітніх програм. Розробка цих інноваційних програм повинна проходити виходячи з необхідних вимог: орієнтованості на використання фундаментальних і прикладних досліджень та дослідно-конструкторських розробок за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки.

Виконання цих та інших завдань у рамках інноваційної освіти сприятиме ще більшому поліпшенню і поглибленню того рівня освіти, який допомагає кожному випускникові адекватно відповісти на виклики часу і знайти нові форми поєднання і взаємного доповнення класичної фундаментальної університетської освіти із сучасними інноваційними підходами до навчання, які розвиваються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України у контексті євроінтеграційних процесів / [авт. кол.: В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Горбунова та ін.]. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 320 с.
2. Аكوпова М. А. Проблема актуализации инновационного (творческого) мышления в системе постдипломатического образования / М. А. Аكوпова, Н. Г. Ферсман // Науч.-технич. ведомости СПб государственного политехнического университета. – 2010. – № 105. – С. 148–152.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014 р. – № 37–38. – Ст. 2004.